

Eulàlia Lledó Cunill

QUADERN DE TURQUIA

Istanbul i altres delícies

LAERTES

Índex

A punt de marxa.	13
Prèvies i pràctiques.	17
Primera: <i>no problem</i>	17
Segona: <i>lokantes, çai</i> i cafè turc	17
Tercera: diners	20
Quarta: intendència	21
Cinquena: l'allotjament	23
Sisena: el <i>hammam</i>	27
Setena: viatjar per Turquia amb autocar	29
Vuitena: llibres, llibres	32
Novena: vocabulari	38
EL VIATGE PER TURQUIA	41
Cop d'ull a Istanbul	47
Istanbul - Bursa	53
Bursa - Làmpsac - Çanakkale - Troia - Truva	65
Truva - Assos - Pèrgam - Bergama	75
Bergama - Esmirna - Urla - Colofó - Özdere	87
Özdere - Efes - Ku adasi	95
Samos	103
Pamukkale - Hieràpolis	107
Afrodísia	115
Mugla - Alabanda - Alinda	119

Priene - Milet - Dídima	127
Ku adasi - Màrmaris	137
El riu Dalian - Caunus	143
Màrmaris - Fethiye	149
Fethiye - Antalya	155
Antalya - Konya	163
Konya	167
Konya - Nevsehir - Urgüp	171
Urgüp - la Capadòcia	177
Urgüp - Ankara	183
Ankara - Sínope	189
Sínope	197
Sínope - Istanbul	199
ISTANBUL	205
Al bell mig del centre	207
Santa Sofia	207
Sultanahmet (Mesquita Blava)	211
La plaça de l'Hipòdrom	217
Les mesquites de Sokullu Mehmet i Kuçuk Aya Sofya	219
La cisterna de Yerebatan	222
El museu Arqueològic	223
Topkapi	224
El Gran Basar	228
La Universitat	230
La mesquita de Solimà el Magnífic	231
Més enllà del centre-centre	235
L'aqüeducte de Valent	235

La mesquita de Fatih	236
La muralla d'Istanbul	237
Sant Salvador de Khora	238
Eyüp	239
Quatre religions	243
De nou al centre i vora el mar	245
El Bòsfor (Eminönü i pont de Gàlata)	245
El mercat Egipci	245
La mesquita de Rüstem Pa a	246
Sirkeci	247
El pont de Gàlata	247
A l'altre cantó del Corn d'Or	249
Karaköy	249
La torre de Gàlata	249
El museu Istanbul Modern	250
Dolmabahçe	251
Ortaköy	252
Beyolu (İstiklâl i Taksim)	253
A l'altra banda del Bòsfor. Àsia	257
Üsküdar	257
Harem	259
La mesquita d'Atik Valide	260
Excursions	263
Bòsfor amunt	263
Les illes Príncep	267
Fins ara, Istanbul; a reveure, Turquia	269
Els transports a Istanbul. Trajectes freqüents i rutes bàsiques	275

Alguns itineraris per a una visita curta289

Referències bibliogràfiques293

Cop d'ull a Istanbul

Si no has estat mai en un lloc de religió islàmica, no t'espantis si tot d'una sents el cant enrogallat del muetzi de dalt d'un minaret. Si, a més, estàs envoltada de mesquites —cosa bastant probable— no t'estranyis de sentir-ne cinc o sis, tants com mesquites hi hagi al teu voltant, gairebé simultàniament. Agafa-t'ho com una companyia, escolta-ho com una salutació, una benvinguda, com el so del ritme del viatge. El primer dia, la primera nit, et sorprendrà, potser t'espantarà; quan te'n vagis, gairebé ho trobaràs a faltar.

Deixaré Istanbul per al final, però no em puc estar d'apuntar la primera impressió. Malgrat ser al mes de juliol, feia un dia ventós, un xic plujós i més aviat fresquet. Ens vam llevar adelerades per sortir al carrer i passejar i mirar, per prendre contacte amb Istanbul. Vam baixar a recepció i ens van enviar a esmorzar al carrer. La vorera i fins i tot la calçada estaven plenes de taules. Amb els dies, vas descobrint que a Turquia s'esmorza, es dina, se sopa, es compra, es ven, es pren la pressió sanguínia..., es fa gairebé tot al mig del carrer. Hi ha una autèntica lluita soterrada entre les força abundants *lokantes* per veure qui posa més taules i qui ocupa més lloc. Es veu que estan a l'aguait i, a primera hora del matí, surten i en posen tantes com

poden; quan un cotxe desaparca, cuiten a expandir-se posant-hi una taula i quatre cadires més. Quantes vegades, quants dies, a Turquia seus al mig del carrer, sota la frescor impagable d'una parra. A la que tenen un ferro vell i un metre quadrat d'espai, hi planten una parra. Cases sense acabar ja tenen la seva parra posada, ombrívola, protectora, amable, al terrat.

Si comences el viatge esmorzant, prega perquè sigui a la turca. No hi ha res millor per acabar-se de despertar i agafar forces que unes olives negres, pa, formatge de cabra, fort, blanquíssim —jah, el meravellós *peine* turc!— i tomàquet a talls; si a més hi ha síndria, millor. Els enyoraràs sempre més (o els retrobaràs a Grècia). De vegades t'ofereixen una variant curiosa: una sofisticada melmelada de roses; és a dir, menges flors. Enyoraràs el lent passar del temps al capvespre sota una parra compartint una enorme ampolla de iogurt líquid, del reconfortant *ayram*.

Com que només era un dia abans de començar el *grand tour*, ens vam dedicar a moure'ns a l'aventura, sense saber molt bé cap on anàvem. Fins aquell dia sempre havia pensat que veure per primer cop una ciutat en diumenge era enganyós i dolent, perquè les ciutats estan buides, ensonyades, reposen de la fatiga de la setmana. No és pas així a Istanbul. Camines uns metres i ja hi pots trobar el primer carro ple de síndries, el *karpus* rosat i fragant que prenen a totes hores, al costat en un mini-carro net i coquetó, un altre turc potser hi vendrà entrepans, però no entrepans

normals, sinó entrepans com obres d'art, virolats com una bandera, fets de croquetetes que fregeixen allà mateix, roig tomàquet, blanc formatge, verd pebrot, olorosa ceba...; al costat, un nen, amb un dipòsit d'aigua ple fins dalt amb un enorme bloc de gel dins, uns quants gots per donar de beure a la gent, sempre una regadoreta a mà per poder rentar els vasos; un vellet arrupit davant una balança de peu per si et vols pesar; els petits i vius llustra-sabates; carros de nespres, de cogombres, de cireres, de tomàquets, de dàtils, de fruita variada, i encara la secció festucs, cacauets, avellanes, pipes... Tothom anuncia la seva mercaderia, en un brogit que no és ni desordenat ni estrident sinó francament harmònic.

No és mala idea anar al Bòsfor per començar. Els ulls com unes taronges, de colors; el nas, de noves olors; el cap, d'un altre món. Vam anar baixant i vam arribar al Bòsfor, ¡quin brogit!, ¡quanta activitat!, ¡quina vida que té tot! La mar de Marmara, els vaixells, el Corn d'Or. El pont de Galata, ple de gent, amb milers de pescadors, l'un al costat de l'altre, sota uns cartells que prohibeixen la pesca (exactament com fa uns anys passava a l'únic pont d'entrada a Cadis); les barques que fan peix a la planxa, ¡quina olor! Imposible passar per allà i no prendre un entrepà de verat d'acolorida guarnició vegetal. La gent amunt i avall sense parar, autèntiques riuades humanes, les mirades turques, intenses, curioses, directes; dones amb vels, dones sense res, però moltes més amb mocadors i les

riques amb aquelles horribles gavardines (segurament és un prejudici contra una uniformitat aliena, que aquí agafa altres formes, però no el vull amagar). Les cues dels autobusos, els *dolmus*, els taxis... I, per tot, les siluetes gris fosc de les enormes mesquites.

Vam passar el pont de Gàlata, vam arribar enfilant-nos amunt, amunt, per uns carrerons indescriptibles, extremament pendants, a la torre de Gàlata i hi vam pujar. Des d'allà vam veure l'orgullós turó presidit pel Topkapi, Santa Sofia (Aya Sofya) i la Mesquita Blava (Sultanahmet); mesquites i més mesquites amb els altíssims minarets; la mar, el Corn d'Or, el pont de Gàlata, Àsia, Europa, tot. Fa la impressió que el panorama no ha canviat gaire i mira que ha fascinat gent.

DIA QUATRE DE MAIG. —De nit acabarem de passar la mar de Màrmara i vet-mos-t'aquí arribats a Constantinopla, a l'entrada del Bósforo. Desembarcam, i lo primer que feim és pujar a la torre de Gàlata per veure Constantinopla a vista d'aucell. Oh!, el panorama que tenim als peus és incomparable! Un devessall de llum i de color. A l'enfront Stambul, un bosc de xiprers i alminars que s'aixequen atrevits rodentant les cúpules de les mesquites que ressurten per damunt les cases desiguales, pintades de colors vius i amb teulades vermelles. La torre del *Serasquierat*, la punta del Serrall, Santa Sofia! Més prop, i separades d'Estambul per *La Corne d'or*, Pera i Gàlata, la Constantinopla europea, i més enllà, a l'altra banda del Bósforo, *Escútari*, la vila mahometana per excel·lència. Constantinopla me fa l'efecte d'un gran arbre

que per estar empeltat de diferents mudes dóna també fruit distint: cada arbre el seu. Diuen que les tres branques de Constantinopla sumen entre totes un milló d'habitants.

Maria-Antònia Salvà. *Viatge a Orient* (1907)

No és pas l'única viatgera que opina que segurament es tracta de la vista més formosa del món. Vam baixar de la torre, vam seure sota una parra i vam tenir el primer contacte amb l'*ayran* o *ayram* (no sé ben bé com s'escriu). Sense homes —que no soles—, entre un munt d'homes, com tantes i tantes vegades ens trobaríem, sotmeses a una curiosa i distant vigilància, centres involuntaris de la seva atenció.

Cap al tard, vam agafar la direcció contrària, cap amunt, i vam arribar a Santa Sofia i a Sultanahmet. A aquella hora del capvespre la secularitzada Santa Sofia, ara un museu (i que duri com a tal; hi ha plans de rereconvertir-la en mesquita), estava tancada, ja era tard, i a Sultanahmet vam ensopegar amb l'hora de l'oració. Seductores, però, ens van fer l'ullet i, ullpreses, vam dir que sí, que fins a la tornada.

Quan tornàvem, vam passar per la plaça de l'Hipòdrom, vam veure els obeliscos, la columna serpentina.

Durante el reinado de los emperadores griegos aquí estaba el hipódromo. En su centro una columna formada por tres serpientes enroscadas con las bocas abiertas. Es imposible saber por qué se erigió tan

extraño pilar; los griegos no hacen más que referir fabulosas leyendas cuando se les pregunta por su significado, y no hay señal que llevara inscripción alguna. En el extremo superior lleva un obelisco de pórfido, traído quizás de Egipto, los jeroglíficos están intactos; en mi opinión se trata de antiguos retruécanos.

Mary Wortley Montagu. *Cartas desde Estambul*

Bé, de la columna, en vam veure el que en queda: ja no hi ha cap cap de serp. Passejant sota enormes castanyers, vam anar tornant cap a l'hotel. ¡Quin goig la primera tarda turca! L'endemà començava el viatge, l'endemà sortíem cap a Bursa.